

PRINCIPY ČESKÉHO PARLAMENTARISMU

JUDr. PhDr. Petr Kolář, Ph.D.
Praha, 2020

Základní formy ústavních systémů

▪ **Prezidentský model**

- Přímá volba prezidenta
- Dominantní postavení prezidenta v celém systému – zejména v exekutivě
- Striktní oddělení moci výkonné a zákonodárné
- USA, Jižní Amerika, Afrika, Asie

▪ **Poloprezidentský model**

- Přímá volba prezidenta; prezident zpravidla neodvolatelný a nezodpovědný za výkon funkce
- Relativně silné pravomoci prezidenta, zejména v bezpečnostní oblasti
- Zdvojená exekutiva; vláda odpovědná parlamentu – zároveň vazba vlády na rezidenta
- Francie, Portugalsko, Irsko ...

▪ **Parlamentní model**

- Klasický (westminsterský) parlamentarismus
- Racionalizovaný parlamentarismus

Teorie parlamentarismu

- ***„Parlamentarismem ve vlastním smyslu neboli také soustavou parlamentní rozumíme souhrn pravidel, kterými jest upraveno ono zvláštní postavení parlamentu v státu, na základě kterého parlament vykonává rozhodný vliv na věci státní, takže v něm spočívá v podstatě těžiště veškerého života státního.“***

(Dr. Bohumil Baxa)

- ***Parlamentarismem rozumíme „vytváření určující státní vůle prostřednictvím kolektivního orgánu voleného lidem na základě všeobecného a rovného volebního práva - tedy demokraticky podle většinového principu“***

(Hans Kelsen)

- ***„Parlamentní vláda je v zásadě pokusem nastolit mezi dvěma nezávislými a oddělenými nositeli moci – shromážděním a vládou – takovou rovnováhu, že jeden nad druhým nemůže získat převahu. Při tomto dualismu si oba nositelé moci rozdělují funkce utváření základního politického rozhodnutí a uskutečnění tohoto rozhodnutí cestou zákonodárství“***

(Karl Loewenstein)

Hlavní rysy parlamentní formy vlády

- **Hlava státu vykonává své pravomoci svěřené ústavou prostřednictvím ministrů odpovědných parlamentu**
 - *institut kontrasignace, jejímž prostřednictvím „ministrský kabinet je takto vládní sbor, který jménem hlavy státu vládu vykonává a veškerou moc státní ve svých rukách drží“.*
- **Ministři jsou zároveň členy parlamentu**
- *Ministři jsou členy politické strany, která má v parlamentu většinu*
 - *„jest tudíž ministerský kabinet v podstatě jen výborem většiny parlamentu“*
- **Kolektivní odpovědnost vlády parlamentu**
- *Významné postavení ministerského předsedy*
 - *rezignace nebo odvolání předsedy vlády má za následek pád celého kabinetu.*
- *Právo hlavy státu jmenovat a odvolávat ministry se stává spíše formální záležitostí*
- **Hlava státu má právo rozpustit parlament, resp. jeho volenou komoru.**

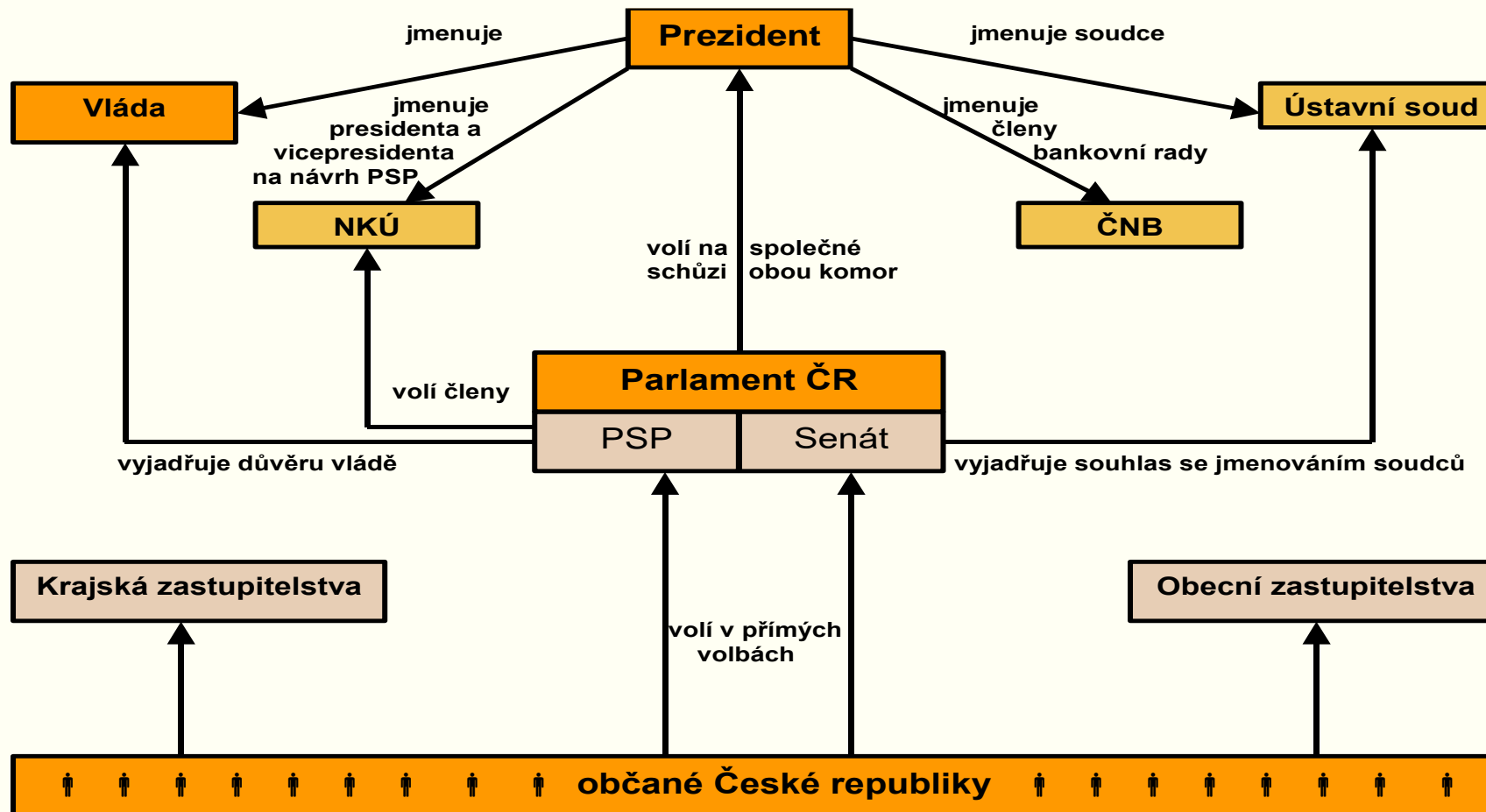
Funkce parlamentu

- **reprezentativní funkce** (*Öffentlichkeitsfunktion, Repräsentations- und Artikulationsfunktion*)
 - parlament jako symbol politické reprezentace a prostředek legitimace celého systému.
 - běžná parlamentní činnost je zároveň formou neustálé komunikace mezi tímto symbolem politické moci a společností
- **legislativní funkce**
 - nejtypičtější projev parlamentní činnosti,
 - zákonodárný sbor prostřednictvím tvorby nejvýznamnějších závazných norem vytváří rámec politického rozhodování v daném období s preferencí těch oblastí, které jsou typické pro dominující politické subjekty v daném volebním období
- **kontrolní funkce**
 - spočívá v politické kontrole činnosti vlády a jí podřízených složek státní správy
 - „*ověřuje, do jaké míry výkonná moc ve své činnosti vyjadřuje a respektuje politickou vůli, vyjádřenou voliči ve volbách, jakož i vůli parlamentu, neboť v parlamentním demokratickém státě platí presumpce, že vůle parlamentu je po dobu jeho funkčního období též vůlí lidu*“;
- **kreační funkce**
 - typická především pro parlamentní formy vlády,
 - ustavující role ve vztahu ke klíčovým orgánům státní moci
 - (prezident, vláda, Ústavní soud, NKÚ, RRTV, ...)

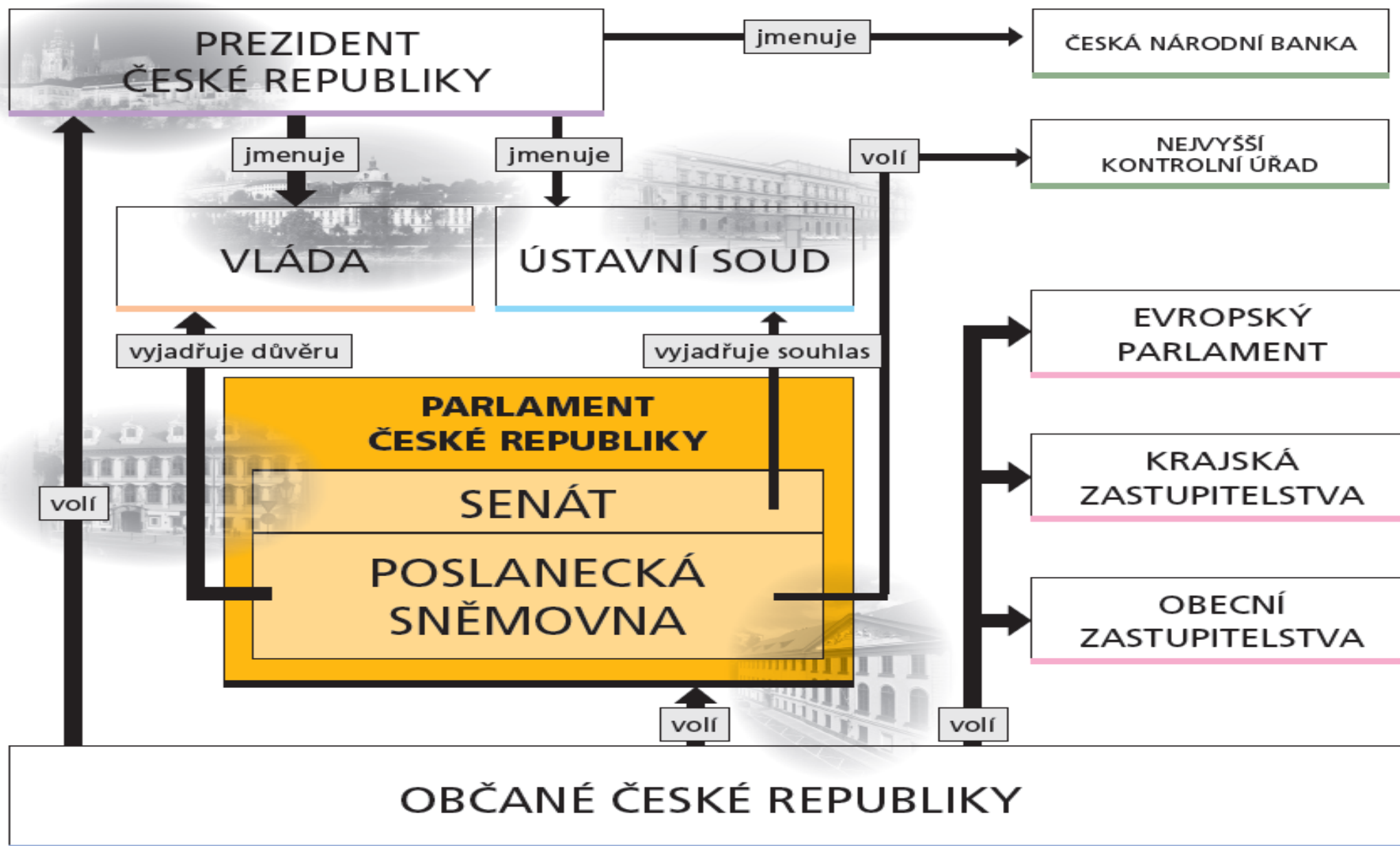
Ústavní východiska reprezentativní demokracie

- ❑ **Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní. (čl. 2 odst. 1 Ústavy)**
- ❑ **Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo. (čl. 2 odst. 2 Ústavy)**
- ❑ **Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin. (čl. 6 Ústavy)**
 - ❑ **Princip parlamentní autonomie** – „samoregulační pravomoc parlamentu vztahující se k jeho vlastním záležitostem nesmí být (...) bezbřehá a podléhá ústavním omezením, z nichž plynou nároky na podobu a interpretaci jednacích řádů parlamentních komor „ (Pl.ÚS 55/10)
- ❑ **Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřipustná. (čl. 9 odst. 2 Ústavy)**
 - ❑ **Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 27/09 (318/2009 Sb.)** - „kauza Melčák“
 - ❑ **Pl.ÚS 36/01 (403/2002 Sb.)** – „žádnou novelu Ústavy nelze interpretovat v tom smyslu, že by jejím důsledkem bylo omezení již dosažené procedurální úrovně ochrany základních práv a svobod.“
- ❑ **Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců. (čl. 21 odst. 1 Listiny)**

Ústavní systém České republiky (do r. 2013)

ÚSTAVNÍ SYSTÉM ČESKÉ REPUBLIKY

Český parlamentní bikameralismus

- **Typologie bikameralismu** (prof. Pavel Holländer)
 - konzervativní komora = protiváha komoře demokratické; dědiční, virilní nebo jmenovaní členové
 - federativní komora = rovné zastoupení členů federace (USA, SRN)
 - komora korporací = reprezentace hospodářských a sociálních zájmů (Irsko, Slovinsko)
 - **Důvody existence druhé parlamentní komory**
 - odlišný typ reprezentace zájmů (obvykle spojené s odlišným volebním systémem)
 - stabilizace ústavního systému – ochrana proti unáhleným změnám
 - zkvalitnění legislativního procesu – odstranění chyb návrzích zákonů, které by jinak vyžadovaly novelizaci již přijatého zákona.
- ✓ *Česká a československá bikamerální tradice*
- ✓ *v některých státech odklon od bikameralismu Švédsko (1971), Dánsko (1953), Bavorsko (1998), Chorvatsko (2001)*
- ✓ *Trikameralismus – Jihoafrická republika (1983)*

Parlament České republiky

POSLANECKÁ SNĚMOVNA

- *200 poslanců volených na 4 roky*
- *poměrný volební systém*
- *14 volebních obvodů*
- *pasivní volební právo od 21 let*
- ***kontrola vlády (důvěra a nedůvěra, interpelace)***
- *přijímá zákon o státním rozpočtu a státní závěrečný účet*
- *možnost rozpuštění*

SENÁT

- *81 senátorů volených na 6 let*
- *dvoukolový většinový volební systém*
- *81 volebních obvodů*
- *pasivní volební právo od 40 let*
- *vyjadřuje souhlas se jmenováním soudců ÚS*
- *je nerozpustitelný*

Nutný souhlas obou komor pro schválení ústavních zákonů a zákonů podle čl. 40

děkuji za
pozornost !

petr.kolar@vsci.cz

